

VAISIAUS ALKOHOLINIS SINDROMAS LIETUVOJE IR PASAULYJE

Gabrielė Vasiliauskaitė

Vilniaus universitetas, Medicinos fakultetas

Raktažodžiai: vaisiaus alkoholinis sindromas, epidemiologija, paplitimas, Lietuvoje, pasaulyje, alkoholio poveikis.

Santrauka

Vaisiaus alkoholinis sindromas yra sutrikimas, atsirandantis dėl etanolio poveikio nėštumo metu. Šis sutrikimas turi simptomų, kurie sunkina žmogaus gyvenimą. Alkoholio vartojimas yra labai paplitęs tiek Lietuvoje, tiek pasaulyje.

Tyrimo tikslas – įvertinti ir išanalizuoti mokslinėje literatūroje pateikiamus duomenis apie vaisiaus alkoholinio sindromo paplitimą Lietuvoje ir pasaulyje.

Įvadas

Vaisiaus alkoholio spektro sutrikimai (VASS) yra bendrinis terminas, vartojamas apibūdinti negalias ir anomalijas, atsirandančias dėl etanolio poveikio vaisiui nėštumo metu [1]. Poveikis vaisiui gali būti fizinis, protinis, elgesio ir (arba) mokymosi sutrikimas, galintis paveikti visą gyvenimą. Nors kiekvieno šių sutrikimų turinčio individo fenotipas gali būti labai skirtingas, jam būdingas vienas ar daugiau iš šių elementų: veido dismorfizmas, vaisiaus augimo trūkumas, centrinės nervų sistemos disfunkcija, neurologinio elgesio sutrikimas [2]. Alkoholio vartojimas labai paplitęs visame pasaulyje. Moterų alkoholio vartojimas nėštumo metu gali lemti vaisiaus alkoholinį sindromą.

Tyrimo tikslas – įvertinti ir išanalizuoti mokslinėje literatūroje pateikiamus duomenis apie vaisiaus alkoholinio sindromo paplitimą Lietuvoje ir pasaulyje.

Tyrimo medžiaga ir metodai

Atlikta mokslinės literatūros apžvalga, viso teksto straipsniai atrinkti naudojantis PubMed (Medline), Google Scholar elektroninėmis duomenų bazėmis, naudojant raktažodžius: vaisiaus alkoholinis sindromas, epidemiologija, paplitimas, Lietuvoje, pasaulyje, alkoholio poveikis.

Tyrimo rezultatai

Nepaisant daugybės visuomenės švietimo programų, susijusių su alkoholio vartojimu nėštumo metu, alkoholi

vartojančių nėščiųjų skaičius didėja. Ligų kontrolės ir prevencijos centro duomenimis, nėščiųjų alkoholio vartojimas išaugo nuo 7,6 proc. 2012 m. iki 10,2 proc. 2015 metais. Alkoholiu piknaudžiaujančių nėščiųjų (suvartojančių keturis ar daugiau alkoholinių vienetų vienu kartu) padaugėjo nuo 1,4 iki 3,1 procento [2], tačiau dažniausiai klausimynais grindžiama statistika ne visada pakankamai atspindi realią epidemiologinę situaciją. Pavyzdžiui, naujagimių mekonijaus ar motinos plaukų biologinių žymenų įvertinimas parodė, kad net 45 proc. moterų nėštumo metu vartojo alkoholį [3]. Didelis alkoholio vartojimas nėštumo metu leidžia įtarti didelį vaisiaus alkoholinio spektro sutrikimų paplitimą. Vienas JAV atliktas tyrimas parodė, kad 1,1–5 proc. pradinį klasių mokinių turi VASS, o svertinis paplitimas šioje populiacijoje 1000 vaikų svyravo nuo 31,1 iki 98,5 [4]. Naujagimių, kurių motinos nėštumo metu vartojo alkoholį, skaičiai Lietuvoje yra stebėtinai maži ir laikui bėgant linkę mažėti (1995 m. – 0,3 proc. naujagimių, 2016 m. – 0,08 proc.), nors alkoholio vartojimas populiacijoje tiriamuoju laikotarpiu išaugo [5]. Tai galima sieti su visuomenės švietimu apie alkoholio žalą sveikatai ir vaisiui, didesniu asmeniniu sąmoningumu. Viena teorija rodo, kad švietimas yra esminis požiūrio keitimo komponentas, vėliau lemiantis elgesio pokyčius, susijusius su sveikata. Nacionaliniame tyrime, kuriame dalyvavo 1103 18–45 metų Australijos moterų, aukštąjį išsilavinimą turinčios moterys dažniau suvokė nėštumo metu vartojamo alkoholio poveikį, tačiau išsilavinimo lygis ir žinios neatitiko požiūrių apie alkoholio žalą [6]. Lietuvoje atlikto tyrimo duomenimis, beveik pusė (45,6 proc.) nėštumo metu alkoholį vartojusių moterų buvo žemesnio išsilavinimo [5]. Rezultatai galėtų pasiūlyti tolesnį strategijų derinį, skirtą įvairių visuomenės grupių sąmoningumui, žinioms ir požiūriui apie alkoholį ir nėštumą didinti, individualizuojant strategijas pagal kiekvienos socialinės grupės poreikius.

Maždaug ketvirtadalis Europos nėščiųjų vartoja alkoholį, kai vaisiaus alkoholinio sindromo (VAS) paplitimas (37,4 iš 10 000 žmonių) yra 2,6 karto didesnis už pasaulio vidurkį.

Nors Lietuvoje mažėja vartojančiųjų alkoholį nėštumo metu, tačiau pastaraisiais metais VAS epidemiologija ženkliai nepasikeitė. Palyginti su paplitimu Europoje, Lietuvoje

1 pav. Vaisiaus alkoholinio sindromo sergamumo ir ligotumo atvejai Lietuvoje 2016–2021 m. *Šaltinis: Higienos institutas*

sergančiųjų VAS yra nedaug (1 pav.), kai alkoholio vartojimo paplitimas yra vienas didžiausių Europoje. Formuojasi hipotezė, kad VAS yra nepakankamai diagnozuotas sutrikimas Lietuvoje.

Išvados

1. Pasaulyje alkoholių vartojančių nėščiųjų procentas didėja, Lietuvoje mažėja.
2. Lietuvoje sergančiųjų VAS yra ne daugiau Europos vidurkio, nors Lietuvoje alkoholio vartojimo paplitimas yra vienas didžiausių Europoje.
3. VAS yra nepakankamai diagnozuotas sutrikimas Lietuvoje.

Literatūra

1. Fetal Alcohol Spectrum Disorders - MeSH - NCBI.
2. Denny L, Coles S, Blitz R. Fetal Alcohol Syndrome and Fetal Alcohol Spectrum Disorders. *Am Fam Physician* 2017;96(8):515-522.
3. Colom J, Segura-García L, Bastons-Compta A, Astals M, Andreu-Fernandez V, Barcons N, et al. Prevalence of Fetal Alcohol Spectrum Disorders (FASD) among Children Adopted from Eastern European Countries: Russia and Ukraine. *Int J Environ Res Public Health* 2021;18(4):1388.

<https://doi.org/10.3390/ijerph18041388>

4. May PA, Chambers CD, Kalberg WO, Zellner J, Feldman H, Buckley D, et al. Prevalence of Fetal Alcohol Spectrum Disorders in 4 US Communities. *JAMA* 2018;319(5):474-82. <https://doi.org/10.1001/jama.2017.21896>
5. Perminaitė, R., Petkevičiūtė, J., Isakova, J., Drazdienė, N., Basys, V., Tutkuvienė, J., Jakimavičienė, EM. Moterų, nėštumo metu vartojusių alkoholių, charakteristika ir jų naujagimių fizinė bei sveikatos būklė (Lietuvos medicininių gimimų duomenimis). *Visuomenės sveikata*, 2021/1(92):57-63. <https://doi.org/10.35988/sm-hs.2020.014>
6. Peadar E, Payne J, Henley N, D'Antoine H, Bartu A, O'Leary C, et al. Women's knowledge and attitudes regarding alcohol consumption in pregnancy: a national survey. *BMC Public Health* 2010;10(1):510. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-10-510>
7. Popova S, Lange S, Probst C, Gmel G, Rehm J. Estimation of national, regional, and global prevalence of alcohol use during pregnancy and fetal alcohol syndrome: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet Global Health* 2017;5(3):e290-9. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(17\)30021-9](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(17)30021-9)

FETAL ALCOHOL SYNDROME PREVALENCE IN LITHUANIA AND THE WORLD

G. Vasiliauskaitė

Keywords: fetal alcohol syndrome, epidemiology, prevalence, ethanol exposure.

Summary

Fetal alcohol syndrome is a disorder that occurs on ethanol exposure. It greatly disables person's life. Alcohol consumption is very common both in Lithuania and in the world. The purpose of the study is to evaluate and analyze the data presented in the scientific literature about the prevalence of fetal alcohol syndrome in Lithuania and the world.

Correspondence to: gabriele.vasiliauskaitė@gmail.com

Gauta 2023-04-24